

Elektronická příručka pro ty, kteří povedou program pro prevenci násilí s využitím filmu Zuřivec

Obsah

Úvodní informace	03
Osnova a obsah preventivního programu	05
Osnova prevence	06
Dopisy	17
O filmu	20
Pravidla	22
Sebepéče	23
Kam se v případě potřeby obrátit pro pomoc	23
Pomoc pro pedagogy a pedagogy	24
Důležité materiály	24

Úvodní informace

Preventivní program s využitím filmu **Zuřivec** je vhodný pro **žáky a žačky od 5. tříd výše**. Je určen pro práci s jednou třídou, stálým kolektivem. Samotný preventivní program je koncipován na 90 minut. Hlavním cílem preventivního programu je osvěta dětí v tématu násilí v blízkých vztazích. Cílem prevence je otevřít s dětmi téma násilí a formovat jejich postoje k násilí. Součástí jsou informace, kam se mohou děti obrátit v případě, že jsou násilí vystaveny. Cílem je hlavně osvěta, ale může dojít k detekci násilí a dalších sociálně patologických jevů ve třídách a k větší otevřenosti o náročných situacích, které děti zažívají.

Práci s filmem můžeme rozdělit **na přípravu prevence, samotnou práci se třídou a práci po provedené prevenci**.

Pracovní postup provedení prevence je následující:

1. Přečíst si **příručku, sešit pro děti** a zhlédnout film.
2. Zvýšit si své kompetence v oblasti násilí díky nastudování kapitol 1 až 9 a kapitoly 23, 25 a 26 v knize **Násilí je možné zastavit** a připravit se na téma násilí.
Najít kolegyni/kolegu, se kterým/kterou budu prevenci realizovat ve dvojici. Připravit si na prevenci konkrétní aktivity přiměřené věku, všechny pomůcky a ideálně si před tím s kolegou/kolegyní prevenci projít. Dále je nezbytné počítat s časovým rámcem 90 minut (tj. 2 vyučovací hodiny bez přestávky).
3. Přečíst si více o filmu na stránkách **zurivec.cz**.
4. Přečtete si návrh na informační dopisy na konci příručky a zvažte předání kolegům a kolegyním a posláním rodičům. Dětem můžete dopis dát nebo přečíst například týden před prevencí, jako informaci o programu.
5. Realizace samotného preventivního programu, vyhodnocení aktivit, zpětná vazba v rámci lektorské dvojice a předání důležitých informací pověřeným pracovníkům ve škole.
6. Reflexe, psaní zprávy pro školu, intervize, sdílení zkušeností.

Příprava preventivního programu

Samotnému programu předchází splnění následujících bodů:

- Seznámit kolegy a kolegyně s tím, že budete pracovat s dětmi s tématem násilí, ideálně jim pustit film a vyjasnit si obsah a průběh prevence. Dobrou praxí je také si vyjasnit **případnou roli přítomného učitele/učitelky** ve třídě. Lektor/lektorka vede prevenci a drží proces, zatímco učitel/učitelka je během prevence součástí dětské skupiny, účastní se programu, sedí ve společném kruhu a pracuje s dětmi ve skupinách.
- Ideální je, aby lektory/lektorkami byli **dva pracovníci/pracovnice**, aby jeden/jedna z nich v případě potřeby mohl podpořit individuálně žáka/žačku a v krajním případě jít se žákem/žačkou na chodbu (popř. ošetřit situaci jiným vhodným způsobem).
- Naplánovat hodinu **uprostřed týdne**, nikoliv v pátek. Do rozvrhu zkuste zařadit program **dopoledne**, aby děti měly možnost vyhledat pověřenou osobu ve škole. Ideálně tak, aby žáky po programu nečekaly žádné náročné úkony (jako např. písemky, zkoušení atd.).
- Pokud je na škole **školní psycholog/psycholožka**, měl/měla by se programu účastnit anebo být jeho součástí ve fázi plánování a následně být k dispozici dětem. Není-li jeho/její přítomnost možná, je důležité, aby film zhlédl/zhlédla před realizací programu a následně s ním/ní bylo domluveno, že na něj/ni budou kolegové odkazovat žáky a žáčky po prevenci. Školní psycholog/psycholožka by měl/měla mít k dispozici kontakty na následné služby, kam je možné odkazovat žáky a žáčky, pokud jejich problémy budou překračovat vymezený rámec činnosti školního psychologa/psycholožky a měl/měla by znát pracovní postupy v případě výskytu násilí.
- Součástí přípravy je i **sebereflexe vlastních zkušeností a postojů k násilí**. Je nutné umět oddělit chování od člověka a zároveň násilí neschvalovat ani **nepovažovat násilí za běžný výchovný prostředek** a zprostředkovat dětem, že za násilí nese odpovědnost ten, kdo se ho dopouští.
- Bavit se o tématu násilí otevřeně, avšak na obecné rovině. Zásadní je **neptat se v průběhu hodiny na osobní zkušenosti žáků a žaček**. V případě, že žáci/žačky s osobními zkušenostmi s tím, že jsou vystaveni násilí nebo že se násilí dopouštějí, sami přijdou, je velmi důležité je v průběhu hodiny dále nerozvíjet. V takovém případě je naopak vhodné žáka/žačku ocenit za to, že svou zkušenost sdílí před ostatními, vrátit téma do skupiny a v soukromí mu/jí později nabídnout služby školního psychologa/psycholožky (popř. výchovného poradce/poradkyně), některý z nabízených kontaktů (viz kapitola Kam se obrátit pro pomoc), anebo čas po skončení hodiny. Na sdílení žáka/žačky je možné reagovat například: "Děkuji ti za tvou odvahu, že s námi zážitek sdílíš, jak vnímáte scénu vy ostatní?"

- **Příprava a výběr aktivit** pro zvolenou věkovou skupinu dětí. Součástí práce s filmem je sešit pro děti. Sešit dětem můžete vytisknout a dát jim odkaz, připravte si osnovu anebo krátkou prezentaci pro děti s obsahem prevence a se zadáním aktivit. Usnadníte tím porozumění úkolům i svou vlastní orientaci ve chvíli, kdy můžete ztratit nit. V případě, že neznáte jména dětí, připravte si jmenovky, předmět, kterým si budete s dětmi předávat slovo, psací potřeby, papíry, flipchartové papíry, velkoformátové papíry, popisovače a obálky.
- **Vyhradit si čas a místo po konci hodiny**, ve kterém Vás žáci/žačky mohou vyhledat, pokud budou potřebovat. Doporučujeme dětem místo vizualizovat, napsat jim ho na flip chart.
- Ve škole jsou stanovené postupy, jak a kdo pracuje s ohlašovací povinností, jaká je spolupráce s policií, OSPOD a kdo ve škole bude řešit jednotlivé případy dětí v případě, že to některé z nich bude potřebovat.
- Mít dohodnutý postup komunikace s rodiči (kdo s rodiči komunikuje za školu, jak a jaké jim předá informace a kontakty), pokud by škola musela na základě sdělení dítěte kontaktovat další instituce.

Osnova a obsah preventivního programu

Technické záležitosti:

- Před samotnou prevencí ověříme technické záležitosti.
- Uspořádání sezení je v kruhu, kdy součástí kruhu jsou děti, lektori/lektorky i další pedagogové/pedagožky.
- Příprava předmětu, který bude pomáhat předávat slovo u představování se, aktivit, které vyhodnotíme, aby se účastnili všichni. Může se jednat třeba o plyšáka, pěnový míček nebo hakisak.

Osnova prevence

1. Představení tématu a časového plánu
2. Otázka na úvod
3. Domluvení a sepsání pravidel
4. Příprava na film
5. Projekce filmu
6. Reflexe filmu
7. Aktivity k filmu
8. Závěrečná reflexe a rozloučení

1. Představení tématu a časového plánu

Dobrý den, já jsem metodička školní prevence, Jitka, kdo mě ještě neznáte. Oslovujte mě prosím po čas prevence Jitko a vykejte mi. Mám kabinet ve 2. patře, hned vedle výtvarné výchovy. Dnes nás společně čeká preventivní program na téma násilí. Strávíme spolu dvě hodiny bez přestávky, jestliže budete potřebovat jít na toaletu, určitě se s námi dohodněte a jednotlivě můžete jít. Bude tu s námi paní výchovná poradkyně/pan výchovný poradce (paní školní psycholožka/pan školní psycholog + jméno a kde má kabinet). Nejprve si pustíme film a potom si o něm budeme povídat a pracovat na aktivitách, které s filmem souvisejí.

V případě, že lektor/lektorka prevence nezná jmenovitě děti, doporučujeme, aby si všichni vyrobili jednoduché jmenovky a ty si připevnili na viditelné místo například pomocí kolíčků na prádlo anebo psali jména na malé lepící papírky. Pro uvolnění atmosféry ve třídě je možné použít ledoborku. Každé dítě i lektor/lektorka může sdělit, co ho/ji baví anebo zajímá.

2. Otázka na zahřátí: Víte, o čem si dnes budeme povídat? Anebo pro starší děti: Co si představíte, když slyšíte slovo násilí?

*Víte, o čem si dnes budeme povídat? Mluvili jste už s paní učitelkou/panem učitelem o tom, jaké téma nás dnes čeká? (Touto otázkou zjišťujeme, jestli navazujeme na dopis, který děti měly číst před prevencí anebo děti slyší o tématu poprvé až nyní.)
Můžeme navázat. Dnes si tedy budeme povídat o násilí. Je mi jasné, že si každý pod tím slovem představí něco jiného, a tak by mě zajímalo: **Co si představíte, když slyšíte slovo násilí?***

Násilí v blízkých vztazích je častý problém. Když budete mluvit s dětmi ve třídě, bude statisticky vzato několik z nich mít přímou zkušenost s tím, že jsou vystaveny násilí nebo zažívají nějakou formu násilí v rodině. Chceme-li násilí předcházet, zmírnit jeho dopady a pracovat na jeho zastavení, musíme mít odvahu o něm mluvit a říkat věci tak, jak jsou. Učíme se násilí rozpoznávat a vnímat násilí vůči blízkým jako něco, co není v pořádku. Nikdo se totiž necítí dobře v situaci, kdy je násilí vystaven nebo se ho dopouští.

Pokud se někdo směje a ostatní pak kvůli tomu nechtějí odpovídat, vysvětlíte, že není snadné se přihlásit, když se smějeme tomu, co říkají druzí – nejlepší přece je, když všichni mohou říct, co si myslí. Když děti dopis s učitelkou nečetly, dejte větší důraz na představení děje. I když dopis děti četly, může to vypadat, že ne. Záleží, kdy si ho četly a jestli dávaly pozor.

V tuto chvíli také dětem rozdáme sešit k filmu *Zuřivec* a sdělíme jim, že si jej mohou ponechat.

Součástí prevence je i zcitlivování společnosti vůči tématu násilí a používání vhodných pojmů. Snažíme se mluvit o násilí tak, abychom ho mohli pojmenovávat, brát vážně a zároveň, aby o násilí mohli mluvit i ti, kteří jsou násilím zasaženi nebo ti, kteří se násilí dopouštějí. Pokud užíváme pojmy, se kterými se lidé nedokážou identifikovat, může to přispět k tabuizaci a stigmatizaci a také k představě, že se násilí nedá zastavit. Pro dospělé a děti, které jsou násilí vystaveny, může být pak těžší požádat o pomoc, a také to přispívá k tomu, že se pomáhající profese na násilí neptají nebo že se problém s násilím bagatelizuje. Příkladem může být pojem „agresor“ nebo „násilník“. Pokud je člověk násilí v blízkém vztahu vystaven, často se nebude identifikovat s představou, že

žije s „agresorem“, stejně tak děti nebudou mluvit o svých rodičích jako o násilnících, agresorech nebo obětech. Pokud ale využíváme pojmy **člověk, který je vystaven násilí, a člověk, který se dopouští násilí, můžeme mluvit o násilí bez bagatelizace, jako o vážném problému, který je nutné zastavit a pracovat na něm, nehledě na to, že člověk dopouštějící se násilí má například i rodičovskou roli nebo určitou roli ve společnosti.**

I pojem „oběť“ je často vnímán tak, že je člověk pasivní příjemce násilí, a může přispívat k tomu, že pomáhající profese přistupují k **osobám vystaveným násilí** bez dostatečné citlivosti a s předsudky, že si za násilí mohou samy nebo že nedělají dost pro to, aby ze vztahu odešly a ochránily děti. S pojmem se také mnoho osob ohroženým násilím neidentifikuje, například proto, že se snaží chránit své děti a samy sebe a mají další role, které se neslučují s pojmem „oběť“.

Při práci s násilím rozlišujeme také tyto pojmy:

Vztek a hněv jsou normální emoce, kterými reagujeme, když jsou narušené naše hranice, je toho na nás moc, potřebujeme překonat překážky či se cítíme v ohrožení. Je například přirozené, že **vztekem zakřičíme**, když nás při přecházení někdo málem přejede. Někdy vyjadřujeme vztek, i když ve skutečnosti cítíme smutek nebo strach. To, že je někdo na nás naštvaný nebo má vztek, **může být nepříjemné**, ale pokud pocity vyjadřuje, aniž by nám ubližoval, ponižoval nás nebo nám vyhrožoval, nejedná se o násilí. **Konflikt** znamená střet různých názorů, postojů či pocitů. Může se jednat o konflikt s druhou osobou, kdy dotyční mají různé názory, ale většinou ani jeden nemá takzvaně navrch. Konflikt může vyvolávat emoce, ale **neměl by vzbuzovat strach z druhého**. Příkladem konfliktu je, když se rodiče po rozvodu **nemohou dohodnout** na tom, jak se budou střídát v péči o děti, nebo když se partner a partnerka neshodnou na tom, kdo bude dělat domácí práce. Konflikty se dají zvládat různými způsoby. **Agrese** je chování s cílem někoho nebo něco poškodit, může být namířená i vůči sobě samému. Agrese je například sebepoškozování nebo ničení věci, které nemá za cíl zastrašit druhé. Někdo může reagovat **agresivně v situacích**, kdy se cítí ohrožen nebo když zažívá silné emoce, má vztek nebo je naštvaný. Pokud někdo osamotě **vztekem praští svým telefonem o zem, jedná se o agresi**. Pokud tak rozbije svůj telefon, aby zastrašil svou partnerku, protože dělá něco, co se mu nelíbí, jde o násilí. Agresivně se také mohou lidé chovat tehdy, když se k tomu cítí být nuceni společenskými normami, například když se to od nich očekává v souvislosti s genderovou rolí.

Pro přípravu může být užitečné si přečíst sešit pro děti a zkusit mluvit o násilí a o tom, jak jej definujeme před tím, než budeme dělat prevenci.

3. Domluvení a sepsání pravidel

Aby nám spolu bylo během prevence dobře, pojd'me vymyslet pravidla, která budeme všichni dodržovat. Povězte, jaké vás napadá pravidlo, a já ho zapíšu. Mě třeba napadá, abychom se vzájemně respektovali. To znamená, že je v pořádku, když se zeptáme na cokoli a že můžeme mít rozdílné názory.

Mělo by se jednat o domluvu na následujících pravidlech, která budou formulovaná pozitivně a přiměřeně věku dětí:

- Bezpečná a respektující komunikace ve třídě (všechny otázky k tématu jsou v pořádku, mluví jen jeden, každý může vnímat situace jinak, nasloucháme si).
- Za kým dospělým mohu ve škole jít v případě, že potřebuji sám mluvit s někým dospělým o násilí (školní psycholog/psycholožka, výchovný poradce/ poradkyně, vy jako učitel/ učitelkaka žáků/žaček) a kde/kdy je možné danou osobu ve škole vyhledat.
- Možnost jít pryč anebo se neúčastnit aktivit – jakým způsobem si žák/žačka o odchod z hodiny může říct (např. ukáže palec dolu, řekne dalšímu pedagogickému pracovníkovi/ pracovníci, atp.).

4. Příprava na film

Film *Zuřivec* je sugestivní a před projekcí je nutné sdělit dětem, že má dobrý konec.

*Ted' uvidíme film *Zuřivec*. Film pojednává o rodině, ve které se odehrává násilí. Tátínek bije maminku a Bój má ve své rodině strach. Film je animovaný a vzbuzuje emoce. Film dopadne dobře.*

Je možné, že u filmu budete cítit různé emoce, což je obvyklé. Kdyby vám nebylo hezky, chtělo se vám plakat nebo vám naopak nešlo mluvit, je to v pořádku. Kdybyste někdo potřeboval jít pryč, přijd'te během filmu za námi, půjdeme spolu. Po skončení filmu si o něm budeme společně povídat.

5. Projekce filmu Zuřivec (25 minut)

Během filmu neodcházíme ani se spolu s kolegou/kolegyní nedomlouváme, díváme se na film společně s dětmi. Je nezbytné, abychom na děti viděli. Je v pořádku, že se někdo směje, pošťuchuje anebo vyhledává náš pohled a chce jít pryč. Přítomný pedagog/pedagožka se také dívá na film, neopravuje sešity ani nevyřizuje jiné záležitosti. Je nutné, aby během prevence děti viděly celý film, neukazujeme jim pouze nějakou část. Film funguje jako celek.

6. Reflexe filmu

Budeme mluvit společně o filmu. O čem si myslíte, že byl film Zuřivec? Proč si myslíte, že jsme za vámi s tímto filmem přišli a pustili jsme vám ho? Jaká scéna vás ve filmu zaujala a proč? Popiš scénu, kterou sis zapamatoval. Co vás první napadne po tom, co skončil film?

Otázku k reflexi volíme pouze jednu, podle věkové skupiny dětí. Reflexe je vedena na základě dobrovolnosti. Vyslechneme odpovědi, a pak je komentujeme. Každý, kdo chce, může reagovat. Teprve potom rozebíráme jednotlivé odpovědi. Pomáháme dětem rozvíjet jednotlivé myšlenky, vracíme otázky do skupiny, ptáme se, jak rozumí scénám a symbolům z filmu ostatní děti, a oceňujeme děti, které se zapojují. Jestliže se děti nezapojují, odpovídáme na otázku v rámci lektorské dvojice a vracíme otázku do kruhu.

7. Aktivity k filmu

Aktivity v této příručce jsou rozděleny na aktivity pro 5. – 7. třídu a pro 8. – 9. třídu. Je možné, že některé 7. třídy budou vyzrálejší a budete chtít zvolit aktivity pro starší děti. To je na vás. Doporučujeme si připravit více druhů aktivit, které flexibilně měníme na základě spolupráce s kolektivem. Ve třídách, kde funguje diskuze v rámci celé třídy, je možné více diskutovat. Když při reflexi zjistíme, že děti před sebou nemluví a nejsou aktivní, doporučujeme zvolit aktivitu v menších skupinách, či individuální. **Vždy zařazujeme reflexi, poté volíme mezi diskuzí, prací ve skupinách anebo individuální prací. U všech věkových skupin píšeme Dopis králi a necháváme prostor pro otázky a závěrečnou reflexi.**

Náměty na diskuzi:

Navazujeme na předchozí reflexi. Vybereme si jeden z okruhů, abychom se jednomu tématu věnovali více do hloubky. Otázky můžeme mít v promítané prezentaci anebo připravené na velkých papírech, aby děti mohly zaznamenávat odpovědi anebo aby viděly před sebou otázky. Můžeme pracovat s celou třídou anebo děti rozdělit na polovinu, či menší skupiny, ve kterých jim zadáme okruh/otázku, které se mají věnovat. Skupiny obcházíme, pomáháme dětem témata rozvíjet. Ze zpětných vazeb metodiků/metodiček prevence a učitelů/učitelek ze škol, kde byla prováděna prevence, vyplývá, že děti nejvíce oceňovaly práci v menších skupinách. Vznikl tak dostatečný prostor se projevit a zároveň se dostat do hloubky tématu násilí. Poté můžeme vrátit do celé třídy zajímavé závěry, ke kterým děti došly.

Diskuze pro 5. – 7. třídu

Příklady zadání:

Rozdělte se do menších skupin a povídejte si o tom, kdo ve filmu cítí vinu a co by jednotliví aktéři/aktérky filmu potřebovali, aby mohli se situací v rodině něco udělat.

Rozdělte se podle svého uvážení do 3 skupin, maminka, tatínek, Bój. Ve skupinách si zvolte zapisovatele nebo zapisovatelku. Zapisovatel/zapisovatelka bude psát vaše nápady na společný velký papír. V každé skupině pište, jak se v rodině cítil člen domácnosti, kterého jste si vybrali. Zkuste přemýšlet nad tím, jak se choval a proč. Nakonec si zvolte svého mluvčího/svou mluvčí a prezentujte svou práci před ostatními skupinami.

OKRUHY TÉMAT Z FILMU:

POCITY VINY

Myslíte si, že za to, že táta zuří, může Bój?

Proč si myslíte, že děti mluví o svých rodičích dobře, i když se nechovají hezky?

Proč si myslíte, že král řekl Bójovi, že to není jeho vina?

Ve filmu byla scéna, kdy Bój najde na zemi rybičku. Proč si myslíte, že nechce novou?

ROLE JEDNOTLIVÝCH ČLENŮ RODINY

Rodina Bóje se skládá ze tří členů. Zkuste popsat postavu maminky, tatínka a Bóje.

Jací jsou? Jak se chovají?

Jak poznáte na tatínkovi, že se zlobí, jak u toho vypadá a co dělá? Jak si myslíte, že vypadáte vy, když se zlobíte?

Jak si myslíte, že je tatínkovi, když přijde pan král?

Jak rozumíte chování maminky? Proč maminka ošetřuje tatínka, když ji bil? Proč maminka s Bójem zůstávají s tatínkem? Co vůči filmové mamince cítíte?

Jak se v rodině cítí Bój? Jak se Bój projevuje, co dělá?

JE O NÁSILÍ TĚŽKÉ MLUVIT?

Všimli jste si, kdo byl ve filmu Bójův kamarád? Komu Bój důvěřoval?

Ve filmu byla scéna se sousedkou, která se Bóje ptala, jestli se něco neděje. Proč si myslíte, že se jí Bój se svým trápením nesvěřil?

Jak pes a ptáčci pomáhají Bójovi? Proč se Bój radši svěří psovi než sousedce? Co musíme dělat, aby se nám mohl kamarád/kamarádka s něčím svěřit, když vidíme, že se trápí? Proč si myslíte, že je někdy jednodušší mluvit se zvířetem nebo fiktivním kamarádem/kamarádkou než s jiným člověkem?

Komu se svěřujete, když vás něco trápí?

Otázky k diskuzi pro 8. – 9. třídu

Příklady zadání:

Co cítíš, když si vybavíš mámu, tátu a Bóje. Jak si myslíš, že byli násilím ovlivněni jednotliví členové rodiny?

Film pracuje se symboly a s představami, všimli jste si nějakých takových prvků ve filmu? Jak jim rozumíte?

Jaké poselství filmu vnímáte?

OKRUHY TÉMAT Z FILMU:

POCITY VINY

Kdo si myslíte, že má ve filmu pocity viny? Popište scény, které vyjadřují pocity viny. Zažíváte někdy pocity viny? V jakých situacích?

Proč si myslíte, že maminka nemůže odejít? Jak vnímáte její chování?

Jak se projevují pocity viny u tatínka? Proč si myslíte, že odešel s králem?

ROLE JEDNOTLIVÝCH ČLENŮ RODINY

Jak situaci prožívají jednotliví členové rodiny?

Co si myslíte o situaci, kdy tatínek přináší mamince a Bójovi dárky? Jak na dárky reaguje maminka a Bój, a proč si myslíte, že to dělají?

Mnoho dětí obdivuje svoje rodiče a naučí se od nich jejich chování. Co si myslíte, že se ve své rodině učí Bój o násilí?

Jak si myslíte, že se by se mohly jednotlivé postavy dále vyvíjet?

Volitelné aktivity pro 5. – 7. třídu

Když diskuse ve třídě neplyne:

Máme k dispozici 2 flipchartové archy a každý 2 lístečky papíru. Zkuste nejdřív každý na svůj první lísteček napsat, jak vám je, když jste na svoje trápení sami a nemůžete se nikomu svěřit. Nalepte svůj lísteček na flipchart. Teď napište na druhý lístek, jak se cítíte, když se se svým trápením někomu můžete svěřit. Nalepte ho na druhý flipchart. Přečtěte si společně se spolužáky, jaké zažíváte pocity, když jste na svá trápení sami anebo když máte možnost se někomu svěřit.

Aktivita je techničtějšího rázu, děti obrací k emocím, které v nich vzbudil film. Děti za spolupráci oceňujeme a děkujeme jim za jejich příspěvky. Je možné dát dětem zadání, co mají psát, a lektori poté sami čtou odpovědi dětí. Žádné odpovědi nevynecháváme, i když se opakují.

Individuální práce:

Namaluj obrázek scény z filmu, která tě nejvíce zaujala. Obrázek potom představ ostatním spolužákům a spolužačkám.

Namaluj, jak si myslíš, že příběh bude pokračovat za 2 roky. Co se v rodině stalo? Jak by sis přál/a, aby film pokračoval?

Je možné, že vyzorujete, že nefunguje diskuse ani spolupráce v menších skupinách. Kolektiv nemusí být zvyklý na skupinovou práci anebo není soudržný. Je tedy třeba zvolit individuální aktivitu. U této aktivity necháváme děti cca 7 minut samostatně malovat. Obcházíme jednotlivce a pomáháme jim s uchopením jejich nápadů. Potom svoláme všechny děti zpět do kruhu a necháváme je postupně hovořit o tom, co namalovali. Neinterpretujeme jejich práci, ale snažíme se porozumět autorům.

Volitelné aktivity pro 8. – 9. třídu

Když diskuse ve třídě neplyne:

Napište každý na flipchart, co cítíte za emoci bezprostředně po zhlédnutí filmu. Zapisujte jeden po druhém, bez mluvení. Následně přečtěte všechny vaše nápady a povídejte si o nich.

Volíme v případě, že se nám nepodaří třídu rozmluvit při reflexi filmu. Aktivita může děti aktivizovat, projít se, individuálně se ponořit do tématu. Zabírá přibližně 5 minut, její smysl je především začít spolupracovat s lektory/lektorkami a vyjádřit své emoce.

Představ si, že se ti kamarádka svěří, že ji její přítel zmlátil. Co bys udělal/a?

- a) Řekl/a bych to jeho nebo jejím rodičům.*
- b) Řekl/a bych to svým rodičům.*
- c) Řekl/a bych to učiteli/učitelce.*
- d) Řekl/a bych to někomu z dospělých ve škole.*
- e) Mluvil/a bych o tom s jinými kamarády nebo kamarádkami.*
- f) Zavolal/a bych na policii.*
- g) Zavolal/a bych na Linku bezpečí.*
- h) Nic bych neudělal/a.*

Doporučujeme mít otázku a odpovědi v prezentaci a promítat je anebo mít otázku a odpovědi vytištěné. Můžeme pracovat formou ankety, kdy lektor/lektorka čte otázku a odpovědi a děti se hlásí k příslušnému řešení, anebo mohou děti ve skupinách diskutovat o tom, co má jaké řešení situace za výhody a nevýhody.

Skupinová práce:

Rozdělte se podle svého uvážení do 3 skupin, maminka, tatínek, Bój. Ve skupinách si zvolte zapisovatele. Zapisovatel bude psát vaše nápady na společný velký papír. V každé skupině zkuste převyprávět příběh očima vybraného člena rodiny. Zkuste přemýšlet nad tím, proč se choval, jak se choval, co ho vedlo k tomu, co dělal, jak situace vnitřně prožíval. Nakonec si zvolte svého mluvčího a prezentujte svou práci před ostatními skupinami.

Rozdělte se do tří skupin podle toho, jak chcete. Jedna bude reprezentovat maminku, druhá tatínka a třetí Bóje. Zkuste navrhnout, jakou pomoc by potřebovali jednotliví členové rodiny. Každá skupina vypracuje krátký akční plán pomoci každému z nich.

Rozdejte dětem velkoformátové papíry s nadepsaným členem rodiny, kterému se budou děti věnovat. Procházejte průběžně mezi skupinami a pomáhejte jim směřovat je a diskutovat nad tématem. Ved'te proces aktivity, ale zároveň dávejte co největší prostor dětem.

Aktivity, které zařazujeme vždy

KOMU SE SVĚŘUJEŠ, KDYŽ TĚ NĚCO TRÁPÍ?

Máte právo na pomoc aneb kde ji hledat

Pokud k násilí v rodině dochází právě teď, tak je nejdůležitější ho zastavit. S tím by měl pomoci OSPOD, který je tu pro děti a rodiny, které potřebují ochránit. Má „ochranu dětí“ přímo v názvu (odbor sociálně-právní ochrany dětí). Hlavním úkolem OSPOD je pomoci dětem, které se ve své rodině necítí bezpečně. OSPODy se nacházejí na obecních a krajských úřadech. Můžete tam zavolat, napsat e-mail, anebo dojít osobně s někým, komu důvěřujete.

Pokud máte zkušenost s násilím, svěřte se s tím dospělému, kterému důvěřujete. Můžete spolu následně vyhledat pomoc psychologa/psycholožky, psychoterapeuta/psychoterapeutky, nebo organizace, která se přímo zaměřuje na pomoc osobám, které se dopouští nebo jsou vystaveny násilí.

V případě, že chcete být anonymní, můžete zatelefonovat na Linku bezpečí. Číslo je 116 111. Můžete také využít chat Linky bezpečí, anebo chat Centra LOCIKA, které se přímo zaměřuje na pomoc dětem vystaveným domácím násilím.

Aktivitu zařazujeme proto, abychom s dětmi prakticky prošli možností, na koho se mohou obrátit v případě, že násilí zažívají ony nebo jejich blízcí. Vracíme se tím k poselství filmu, řekni to někomu, a zároveň pomáháme dětem si vzpomenout, komu věří, nebo jak mohou situaci řešit, když nikoho nemají. Lektoři/lektorky mají dopředu připravenou svou odpověď, aby nebyli zaskočení.

Dopis králi:

Každý si vezměte papír a obálku a napište za sebe dopis panu králi. Můžete mu napsat cokoliv, co vás tíží nebo naopak těší. Dopisy budeme číst my, lektor/lektorky. Můžete je nechat anonymní. Kdo z vás chce, aby jeho dopis četl i někdo další a se situací mu pomohl, podepište se. Předáme váš vzkaz školní psycholožce.

Tuto aktivitu zařazujeme do programu vždy. Děti dostávají prostor se vyjádřit samy za sebe a sdělit svá trápení. S dopisy pracujeme transparentně, vždy musíme počítat s časovou rezervou po programu, kdy dopisy projdeme a případně budeme řešit trápení dětí, které se podepsaly.

8. Závěrečná reflexe

Myslíte si, že by se všichni měli učit o násilí ve škole? A jak by taková výuka měla vypadat?

Učit se o násilí a o jeho dopadech na život, je důležité. Čím otevřeněji budeme o násilí mluvit a čím lépe ho budeme schopni rozpoznat, tím větší šanci máme ho zastavit. Změně může napomocť každý z nás.

Chtěli byste se ještě na něco zeptat?

Necháme dětem prostor na jejich otázky.

Povězte nám, co si myslíte o našem společném programu.

Vybereme jednu otázku na závěrečnou diskusi. Můžeme zapisovat na flipchart anebo si postupně předávat slovo, aby se každý vyjádřil včetně lektorů/lektorek k proběhlému programu. Poděkujeme dětem i případným přítomným pedagogům/pedagožkám a shrneme, kam mohou děti přijít v případě, kdyby něco ještě potřebovaly dopovídat s lektory/lektorkami a předáme informaci, kdo dětem může pomoci v případě, že násilí zažívají.

Zpráva z proběhlé prevence

Z proběhlé prevence je možné napsat zprávu, kde lektoři/lektorky popíší aktivity, které s dětmi dělali a případně i reflektují, jak spolupráce probíhala a stanoví další doporučení pro své kolegy anebo ke své vlastní práci. Záznam slouží k tomu, aby bylo jasné, jestli nějaké děti potřebují následnou péči a k tomu, jestli se na základě prevence objevilo násilí či jiná témata, o kterých je třeba s dětmi dále mluvit.

Sdílení zkušeností

Doporučujeme se o práci s filmem dále bavit s kolegy/kolegyněmi, kteří/které mají své zkušenosti s používáním a mohou sdílet své úspěchy a úskalí, na které narazili.

Dopisy

Návrh dopisu pro učitele a učitelky

Film Zuřivec je zpracován na základě autentických zážitků dětí, které zažily domácí násilí.

Mnoho dětí je každý den vystaveno násilí. V Česku se uvádí, že 3-4 děti v každé třídě zažívají násilí nebo zneužívání v rodině. O násilí se ale málo mluví a často je před ostatními utajováno.

Film Zuřivec ukazuje násilí v jedné konkrétní rodině, ale v jiné rodině může dynamika násilí vypadat jinak. V Zuřivci je to otec, kdo ubližuje své partnerce a dítěti. My ale víme, že násilí se může dopouštět i matka.

Nehledě na to, kdo se násilí dopouští, je pro děti hrůza a strach zátěží, která má **negativní dopady na jejich vývoj.**

Dnes víme, že děti, které jsou vystaveny násilí, mají emoční problémy, problémy chování, a že z nich vyrůstají dospělí, kteří mají vyšší riziko, že budou násilí znovu vystaveni nebo že budou mít problémy s agresí a násilným chováním. Dospělí, kteří byli v dětství vystaveni násilí, mají také vyšší riziko rozvoje psychických poruch, ale i dalších nemocí, jako jsou například kardiovaskulární choroby.

Osvěta, otevřenost a vztahy bez násilí (například ve škole) mohou zmenšit dopady násilí na vývoj dítěte a mohou dětem pomoci násilí **rozpoznat, mluvit o něm a říct si o pomoc.** Děti potřebují, abychom o násilí mluvili, aby byly poučeny o tom, co je násilí, a abychom je před násilím chránili. Film Zuřivec téma násilí **otevívá a ukazuje dětem, že je možné o násilí mluvit, že je možné se svěřit se svým trápením, a že za násilí nese odpovědnost ten, kdo se ho dopouští.**

Film natočila Anita Killiová podle knihy Gro Dahleové a Sveina Nyhuse. Odborným poradcem filmu je Øivind Aschjem z organizace Alternativa násilí, který pracuje jako psychoterapeut s dětmi a dospělými, kteří zažili násilí, ale také s lidmi, kteří se dopouštějí násilí.

Návrh dopisu pro děti

Hodně kreslených filmů jsou jen pohádky a fantazie, ale film Zuřivec není pohádka. Film vypráví příběh kluka Bóje, který má strach ze svého táty a který požádal o pomoc norského krále. Tento týden společně s kamarády a kamarádkami uvidíte film Zuřivec. Po zhlédnutí si o filmu budeme povídat, dostanete několik úkolů a budete se moci ptát.

Naštěstí se většina dětí cítí doma dobře a tak to má být.

Může se ale stát, že máš doma také strach jako Bój, nebo že tě film vyděsil anebo máš kamaráda nebo kamarádku, která se doma bojí. Některé děti to doma mají stejné jako Bój nebo ještě horší. Je ale také možné, že nikdo ze třídy neprožívá to, co zažívá Bój.

Víš co norský král řekl poté, co viděl film? Každé dítě, které má takový strach jako Bój, má právo požádat o pomoc. Děti se mají doma cítit bezpečně a násilí není vaše vina.

Jestli máš doma strach anebo jestli se chceš na něco zeptat:

Zajdi za někým, komu důvěřuješ, a pověz co tě trápí. Tvá učitelka a tvůj učitel mají za tebe zodpovědnost. Jestli nedůvěřuješ nikomu ve škole, můžeš si možná promluvit s někým z rodičů, se svým kamarádem nebo kamarádkou, s trenérem nebo trenérkou, nebo jiným dospělým, kterému důvěřuješ.

Návrh dopisu pro rodiče

Ve škole se bude promítat film *Zuřivec* o násilí v blízkých vztazích.

Zhlédnutí filmu je pro děti přínosné z důvodu prevence násilí v partnerských vztazích a násilí v rodině. Děti si formují zdravé postoje a učí se být empatické vůči svým kamarádům a kamarádkám, kteří mají nějaké trápení. Zkušenosti z promítání filmu ve školách jsou velmi pozitivní. Učitelé a učitelky film viděli a získali informace o tom, jak s filmem a dětmi pracovat. Po promítnutí filmu budou s dětmi na téma mluvit a děti budou mít možnost si promluvit jak s učiteli, tak s odborníky a odbornicemi. Promítnutí a práce s filmem trvá dvě vyučovací hodiny.

Poté, co děti přijdou domů.

Některé děti s vámi budou chtít o filmu mluvit, některé film nezmíní. Můžete se dětí zeptat, jak film vnímaly a nabídnout jim si o něm promluvit.

Pokud někdo bude potřebovat pomoc.

Jak děti, tak dospělí mohou mít potřebu o násilí v blízkých vztazích a o filmu mluvit. Dětem bude nabídnuto si o filmu promluvit ve škole. Vy se také můžete obrátit na učitele/učitelku, školního psychologa/psycholožku nebo na některou z organizací, která v oblasti násilí v blízkých vztazích pracuje.

O filmu

Animovaný film *Zuřivec* je natočen na motivy skutečné události a na základě vyprávění dětí, které zažily domácí násilí. Film je zpracováním knihy *Zuřivec* od spisovatelky Gro Dahll a ilustrátora Sveina Nyhuse. Psychoterapeut Øivind Aschjem z Alternativy násilí byl odborným poradcem při natáčení filmu. Øivind Aschjem pracoval se skupinou dětí, které zažily domácí násilí, a na jednom ze sezení byla tématem VINA. Jedno z dětí se Øivinda zeptalo, kolik lidí ví, že děti žijí v rodinách, kde je násilí. Øivind odpověděl, že to dost lidí neví. Pak dostal další otázku: „A ví to pan král?“ Øivind řekl: „Netuším, jestli to pan král ví.“ A tak společně norskému králi Haraldovi V. napsali dopis, a ten pozval děti na audienci, kde vyslechl jejich příběhy. **Potom jim řekl, že nevěděl, jaké je to zažívat násilí, ale jedno ví jistě, že násilí není jejich vina.** Na základě příběhu pak vznikly kniha, divadelní představení a film. Animovaný film *Zuřivec* zpracovává smutné a složité téma. Setkáváme se s předškolákem Bójem, který žije se svými rodiči, a jeho otec se občas proměňuje v zuřivce. Ten se nedokáže ovládat, ubližuje a dopouští se násilí. Když se otec uklidní, lituje svého chování. Bój je vyděšený a trápí se. Přemýšlí, zda je to jeho chyba, že tatínek tak zuří. Nakonec napíše dopis králi a prozradí mu své tajemství. Jednoho dne zaklepe král na dveře a pozve otce, aby u něj bydlel na zámku. Tam má otec možnost poznat sám sebe a také zuřivce, který se v něm probouzí.

Jednotlivé scény:

Úvodní scéna: Úvodní scéna připravuje na následující děj filmu. Je důležité, aby hned od začátku bylo jasné, že se nejedná o běžnou pohádku. Film začíná zvukem morseovky a vidíme závažné sdělení na ručně psaném vzkazu. Bój si zakrývá oči, pak ale vidí skrz prsty, že se tatínek směje. Černobílý obraz se mění v barevný. Bój doufá, že to bude hezký den a že jednou možná bude takový, jako jeho velký, veselý tatínek. Ale v otci se probouzí zuřivec, tapeta hoří a titulky *Zuřivec* i hudba oznamují, že film bude dramatický.

Násilí: Film hned od začátku popisuje hlavní téma násilí a ukazuje, jaké to je pro Bóje, že je tatínek tajemný a nevyzpytatelný. Bój chodí po špičkách, nese velké sklenice v rukou a přemýšlí, jakou má tatínek náladu. Maminka pečlivě prostírá stůl, ale je velmi nervózní, zavírá okna tak, aby nebylo vidět dovnitř. V obýváku sedí tatínek a rytmicky zarývá nehty do křesla. Křeslo už je mnohokrát spravované a vidíme, jak se tatínek proměňuje. Maminka se snaží chránit Bóje a pošle ho do pokojíčku. Tatínek křičí a bije ji. Maminka křičí strachy a bolestí. Bój se schovává pod peřinu a snaží se to celé pochopit. Slyší při tom, jak tatínek ničí byt a maminka zoufale křičí.

Úklid: Bój vchází do pokoje. Tatínek pláče jako malé dítě a slibuje, že už se nikdy nebude zlobit. Maminka ho utěšuje, ačkoliv jí vše bolí a ošetřuje mu rány na hřbetu ruky. Vnímáme, že to takhle asi vždycky končí. Tentokrát to opět přežila, ale zlatá rybka ne. Bóje začne bolet břicho a už nesnese maminčino vysvětlování a omluvy. Mohlo se taky stát, že by tam nehybně ležela na zemi maminka, jako ta rybka z akvária.

Dopis: Maminka by chtěla koupit Bójovi novou rybičku, ale Bój už žádnou novou rybičku nechce. Tatínek přichází a přináší dárky, ale Bój je nedokáže přijmout. Musí ven na vzduch. Je mu ze všeho zle. Venku si sedne a dívá se na dům, který navenek vypadá úplně normálně. Přichází jeho kamarád pes a nese mu obálku. Přemlouvá chlapce, aby napsal dopis o tom, co ho trápí. S pomocí ptáků píše Bój dopis samotnému králi, ačkoliv ví, že tím prozrazuje velké tajemství.

Návštěva: Bój se trápí tím, že vyzradil tajemství a přikrčí se, když jednoho dne sám král zaťuká u nich doma na dveře. Král mu poděkuje za dopis, pochválí ho a poručí otci, aby poklekl. Otec se Bójovi omlouvá. Najednou je menší a menší, až je úplně malinký. Králi je jasné, co je potřeba, aby Bój a maminka byli doma opět v bezpečí. Tatínek se musí na nějakou dobu odstěhovat, aby poznal sám sebe a zuřivce, kterého má v sobě. A také aby se stal šťastnějším a sebevědomým mužem.

Naděje: V poslední kapitole jde Bój na nedělní návštěvu za tatínkem. Maminka s ním nejde. Bój a tatínek si užívají setkání do té doby, než se drak, se kterým si hrají, zachytí ve větvích stromu. Bój se začne bát, že tatínek bude zuřit. Ale tatínek se chová jinak než dřív a zuřit tentokrát nezačne. Vyleze na strom a draka sundá. Bój se odváží být u tatínka blíž, až je skoro v jeho náručí. Ale jejich čas vypršel a Bój musí zpátky k mamince. Tatínek je dojatý a děkuje Bójovi za krásný den.

Konec: Konec je otevřený. Nemůžeme totiž nikomu nic slíbit. My všichni, kteří jsme na knize, divadelním představení a filmu Zuřivec spolupracovali, víme, že v některých rodinách není situace tak vážná, ale v některý je ještě horší.

Jedno je však jisté. Taková tajemství nesmí zůstat utajena.

Pravidla

- Film je možné využívat pouze po absolvování školení a obdržení Potvrzení o absolvování školení, kterým lze dále absolvování školení dokládat. Školení v rámci svých projektů realizoval Odbor rovnosti žen a mužů ÚV ČR ve spolupráci s norskou organizací Alternative to Violence (ATV). K realizaci školení jsou také oprávněny další osoby, které byly proškoleny v ÚV ČR a ATV. Seznam školitelek a školitelů je zveřejněn na webu zurivec.cz.
- Pouze osoby s oprávněním školitele či školitelky mohou realizovat školení k využití filmu. Osoby, které absolvovaly „základní“ školení mohou film využívat pouze ve své praxi (např. ve školních zařízeních, v praxi sociální práce, terapiích apod.).
- Využívání filmu je podmíněno dodržováním metodických doporučení. Příručka k využití filmu v rámci prevence je volně ke stažení na webu zurivec.cz.
- Film je určen pro účely osvěty a prevence genderově podmíněného násilí a násilí v blízkých vztazích pro děti a mládež od 5. třídy (přibližně 11 let věku) či dospělé osoby. Dále pro práci s lidmi, kteří se dopouštějí násilí či násilí byli vystaveni, a dalším účelům, např. vzdělávací účely odbornic a odborníků.
- Využití filmu je vždy doplněno o následnou diskuzi a reflexi filmu. Návrhy na uchopení diskuze jsou k dispozici v metodických doporučeních.
- Oprávněné osoby se předem seznámí s kontextem a prostředím, kde budou s filmem pracovat.
- Oprávněné osoby využívají film dle svého nejlepšího svědomí a vědomí v souladu s metodickým doporučením. Realizací školení přebírají odpovědnost za jeho využití či jeho šíření. ÚV ČR a ATV nepřebírají odpovědnost za využití filmu třetími osobami.
- Odbor rovnosti žen a mužů Úřadu vlády ČR a Alternative to Violence

Sebepéče

Téma násilí nevyvolává emoce jen v dětech, ale ovlivňuje i nás, dospělé. Při přípravě a realizaci programu na nás může téma doléhat a vyvolávat vzpomínky a emoce, které jsou bolestivé. Z tohoto důvodu je klíčová sebepéče, tzn. ošetřit na prvním místě sebe, abychom následně mohli být oporou pro žáky/žačky. Je doporučeno, aby byl program veden dvěma pedagogickými pracovníky/pracovnicemi. Spolupráce s kolegou/kolegyní nám umožňuje se na program společně připravit, sdílet své pocity, reflektovat, co v nás téma vyvolává, sdílet své vlastní zkušenosti s násilím a reflektovat své postoje k násilí. Při programu se navíc můžeme společně podpořit. Na konci programu může být dobré se společně o jeho průběhu pobavit – jaké to pro nás bylo, jak jsme program prožívali, co jsme u sebe (popř. i u žáků/žaček) pozorovali.

Kam se v případě potřeby obrátit pro pomoc

Dětské krizové centrum - www.ditekrize.cz

(specializace na problematiku sexuálně zneužívaných dětí a syndromu CAN)
nonstop linka důvěry, kde se může se poradit i pedagog/pedagožka
tel: 241 484 149; 777 715 215
mail: problem@ditekrize.cz

Linka bezpečí - www.linkabezpeci.cz

rodičovská linka i pro pedagogy a pedagožky tel: 116 111, pomáhají osobám v těžkých životních situacích i s řešením každodenních starostí a problémů
mail: pomoc@rodicovskalinka.cz

Linka pro rodinu a školu - www.linkaztracenedite.cz

116 000 (zdarma a nonstop)

Nepanikař - www.nepanikar.eu

mobilní aplikace, on-line poradna

Centrum LOCIKA: Umělecká 6, Praha 7 www.centrumlocika.cz

Chat Dětství bez násilí: www.detstvistvibeznasili.cz – chat pro děti ohrožené násilím, Poradenství pro rodiče a odborníky/odbornice, kteří se potýkají se situací násilí na dětech: poradna@centrumlocika.cz, +420 601 500 196, Dětské advokační centrum: komplexní program podpory dětí zasažené násilím a dětské oběti trestných činů (týrání, sexualizované násilí, atd.):
<https://www.Centrumlocika.cz/detske-advokacni-centrum>

proFem – služby pro oběti domácího násilí, právní a psychologické poradenství, 608 222 277

ROSA Centrum: komplexní poradenství lidem zasaženým domácím násilím, včetně azylového bydlení, 800 60 50 80

Pomoc pro pedagogy a pedagožky

Dětské krizové centrum, Linka bezpečí, Linka pro rodinu a školu, Nepanikař
(viz výše)

Linka první psychické pomoci - www.linkapsychickepomoci.cz
116 123 (nonstop, i pro pomáhající profese např. po řešení náročné situace)

V případech, kdy je **bezprostředně ohrožené** zdraví nebo život dítěte kontaktujte přímo **PČR - 158** a místně příslušný **OSPOD** (optimálně specialistu na syndrom CAN).

V případě podezření na **dlouhodobé násilí a špatné zacházení** s dítětem v rodině kontaktujte místně příslušný OSPOD – optimálně specialistu/specialistku na problematiku CAN a poradte se o dalším postupu na některé z uvedených poradenských linek.

Důležité materiály

Kniha Násilí je možné zastavit

Příručka pro pedagogy: ŠKOLA – MÍSTO BEZPEČÍ – příručka pro pedagogické pracovníky/pracovnice s informacemi o tom, jak zacházet s tématem traumatu, agrese a násilí ve školním prostředí

Autorský kolektiv: Mgr. Šárka Darksová a PhDr. Barbora Jakobsen

